

LEY III.

Que departimiento ha entre si, Misericordia, e Merced, e Gracia.

Misericordia, e merced, e gracia, como quier que algunos omes cuydan que son vna

cosa, pero departimiento ay entre ellas. Ca misericordia propiamente es, quando el Rey se mueve con piedad de si mismo, a perdonar a alguno la pena (1) que deuia auer, doliendose del, viegdole cuytado, o malandante; o por piedad que ha de sus fijos, e de su compana. Merced, es perdon que el Rey haze a otro, por merecimiento de seruicio que le hizo aquel a quien perdona, o aquellos de quien el deciente; e es como manera de gualardon. E gracia, (2) non es perdonamiento, mas es don que haze el Rey a algunos, que con derecho se puede escufar de lo fazer, si quisiere. E como quier que los Reyes deuen ser firmes, e mandar cumplir la justicia; pero pueden, e deuen a las vegadas, viar destas tres bondades, assi como de misericordia, e de merced, e de gracia.

pen. C. de fid. instrum. & jura bast. ffca. lib. 10. vid. tex. in autben. de Netherianis, C. de bareti. & Bald. in cap. duo genera. in princ. hic finitur lex do. Fedde. col. fin. Ange. & Alex. in L. gallus, §. & quid si tantum, ff. de libe. & possib. & est commu. opi.

Sed quid si hereditas fuit delata filio patre bannito propter maleficium, deinde pater est in integrum restitutus, an recuperet usufructum quem propter bannum acquirere non potuit, ut notatur in §. relegari. Ist. quib. mo. jus pa. pe. sol. & videtur quod non per tex. in d. L. fin. C. fin. pass. Bal. in autben. excipitur, C. de bon. qua. lib. in princ. aliud enim est amittere, aliud non acquirere.

Et an recuperet restitutus bona que erant alterius: Ipse tamen illa possidebat tempore damnationis, seu rebellionis. Vide per Gloss. & Bald. in L. si quos, C. de capti. ubi distinguit, an liqueat statim de jure domini, an non. Vid. ibi per eum. Recuperat etiam restitutus, jura proximitatis, ut succedere possit in testamento, & ab intestato? Vi. per Bar. in L. 1. §. fin. ff. de bono. poss. contra tabu. & in L. 1. §. fido. ff. de Tertul. & si quis damnatus esset per judicem Ecclesiastic. ex delicto quo rediret interstabilis, an testamentum ejus interim factum convalescat, si restituitur? Vide Bald. quod sic in L. servus, C. de lega. cujus contrarium tenet Paul. de Caste. in L. si filiusfamilias, ff. de testa.

Sed quid si damnato ad mortem civilem vel naturalem relicta fuit hereditas: & postea iste damnatus beneficio Principis est restitutus, nunquid capere poterit hereditatem? Bald. in L. 1. C. qui non poss. ad lib. perov. distinguit, quod si tempore quo fuit relictum, erat capax, qui postea efficitur servus pænz, non capiet relictum: licet postea restituitur, quia relictum erat funditus extinctum. Sed si reliquitur non capaci tempore mortis defuncti, & postea beneficio Principis fit capax, tunc capiet relictum: quia nunquam fuit extinctum, postea vero Bald. vult intelligi hoc, quando relictum erat conditionale, per L. Aristo. ff. de manu. testa. ideo vide ibi per eum, & per eundem, in L. lata sententia, C. de appella. & vide in simili bonam questionem de Doctore, propter crimen privato rectora sibi decreta: & postea restituito per Lucam de Penna in L. 1. C. de his quis in exil. dot. sunt, &c.

Sed an recuperet bona que sicus jam venderat, seu fuit in alium translata? Gloss. notabil. in L. gallus, §. & quid si tantum, ff. de libe. & possib. dicit, quod non, & ibi Bar. & Dodo. Bar. in d. L. fin. C. de sent. pass. Abb. in cap. quia diligentia, de electio. Bal. in cap. anno guerram, fin. col. in duobus locis hic fin. L. do. Fedde. per Feli. in cap. 1. col. 4. de consti. ubi limitat post Cardin. in dist. cap. quia diligentia, de electio. nisi in restitutione diceretur, quod habeatur condemnatio pro non facta: & dicit ibi Cardin. se vidisse in tali casu in restitutione ita plenissima, quod nullus contractus valet in bonis confiscatis: licet dicat quod male faciat Princeps, sic faciendo: cum deceat eum, suos contractus servare, & trad. etiam Feli. in cap. inter quatuor, de misjo. & obe. Item si expresse Princeps in restitutione dicat, quod bona a se donata alii includantur in restitutione ut restitutus illa habeat, valet: ut vult Abb. per tex. ibi in cap. 1. de parochia, similiter si restituito fiat per viam pacis, bona etiam in alium translata debeat restitui, ut trad. Bartol. in L. quacunque, C. de fid. instrum. & jura bast. ffca. lib. 10. tradit Bal. in §. hoc quod non, col. 1. de pace. Constan. ubi quod si fiat pax, habet vim, non solum simplicis indulgentie, sed etiam

restitutionis quando tamen pax aliter haberi potest sine eo, quod remittantur jura privatorum, tunc Princeps non potest talia jura remittere: juxta Gloss. & ibi Bar. & Dodo. in L. veria, C. de in jus vocan. Per. de Ancha, in repetitione, cap. canonum statuta, de constitu. charta 9. col. 1. & in regula peccatum, q. 4. de regu. jur. lib. 6. sequitur Jaso. in dist. §. & quid si tantum.

Et an Doctor restitutus ad Collegium recuperet primum locum? Vi. Bar. in L. que ad tempus, ff. de decurio. ubi dicit, quod non, sed erit ultimus in loco, ut de novo pervenient.

Sed pone quod aliquis constituit majoriam tali pacto, quod si ille in quem faciebat, committeret delictum, ex quo mereretur mortem, vel bona confiscarentur, bona revertentur ad ipsum constituentem: contigit quod secutum fuit tale delictum: Princeps tamen restituit delinquentem, an operetur restituito, etiam in prejudicium ejus qui constituit sub tali pacto? Et videtur, qui non, ex dictis Alex. in cap. quicunque, 2. 30. dist. Cardin. & Abb. in cap. innuitur, de electio.

Quid autem si ipse qui constituit majoriam, commisit delictum, & ex eo perit bona, & Princeps restituit delinquentem, an reintegrabit majoria ex tali restitutione? Videtur quod sic per L. 3. §. si deportatus, ff. de bonis libertorum. Vid. L. rei uxoris, C. de dona. inter virum, & uxo.

Et quid si bona majorie confiscentur eo casu quo possunt confiscari? Ut quia tali pacto sunt data: postea vero Rex restituit bona delinquenti per privilegium, seu restitutionem quam ei facit, an bona sic restituta reintendant in majoriam? Videtur distinguendum, quod ut simpliciter iterum sibi concedat bona, & tunc non reintendant per ea que notat Bal. in autben. nisi, C. ad Trebel. col. fin. vult, quod non monachis. Si vero sub commemoratione majorie reintendant in majoriam.

Item quid si ille qui sperat succedere primo loco in majoria, efficiatur servus pænz & ante delatum majoriam sequenti restituitur per Principem, dic quod succedet in majoria taliter restitutus: & si gravamen finiret in eo qui efficitur servus pænz, seu incapax, L. Aristo. ff. de manu. testa. Bal. in L. unice. §. fin. autem, C. de eadu. toll.

Sed quid si aliquis ante rebellionem commissam contra Principem habuit facultatem ad faciendum majoriam & postea fuit rebellis, & rebellione durante constituit majoriam de bonis quod possidebat: & postea Princeps indulget, & restituit an tenebit constituto majoriam, sine alio Regis novo assensu? Vid. per Lucam de Penna in simili questione loquentem in L. cum a legatis, C. de re mili. lib. 12. ubi latet.

LEY III.

Misericordia est indulgentia ex indulgentis pietate dumtaxat concessa. Merces est cum alicui ob meritum suum, seu suorum indulgetur. Gracia vero est, cum quid alicui datur, quod si noluisse, non tenebatur dare. Hoc dicit.

(1) La pena. Et in charta misericordie super morte alicujus semper ponitur excepta proditione & alevesia, L. 12. tit. 18. 3. part. & L. 4. tit. 24. ca. part. L. 1. & 2. tit. 11. lib. 1. in ord. reg. Et quid si fiat remissio delicti respectu certæ qualitates, an comprehendat delictum quod fuit inchoatum ante illam qualitatem; licet postea perseveraverit? Vid. Bal. quod non, in vers. Opizoni. ubi videbis exemplum de pace Const. & aliqua in ista materia, ut remissio sit sufficientis. Vid. per Jaf. in

L. 1. tit. 10. lib. 5. Rec.

LEY I.

Que quiere dezir, significamiento, o declaramiento de palabra.

Significamiento, o declaramiento de palabra, tanto quiere dezir, como demostrar, e despalacinar claramente, el proprio nome de la cosa (1) sobre que es la contienda; o si tal nome non ovieste, (2) mostrarla, e averiguarla, por otras señales ciertas: e porque, segund dixeron los Sabios antiguos, las maneras de las palabras, e de los fechos dudosos, son como sin fin; (3) porende, no podria ome poner cierta doctrina sobre cada vna de las cosas que podrian acacer. Mas hablaremos sobre las razones generales, e que son vñadas; e segund la semejança (4) destas poderse an librar las otras, que acacieren de nucuo.

LEY II.

Que razones, o casos dudosos, han menester declaramiento, e quien lo puede fazer.

Dubda puede acacer en los pleytos, o en las posturas, que los omes ponen entre si: e quando acace, deue catar el Judgador, ante quien acacieste tal contienda, que si la postura sobre que es la dubda, es atal, que non

L. 3. tit. 1. lib. 2. Recop.

ramiento de palabra. E sobre que razones, o cosas puede acacer. E quien lo puede fazer. E sobre todo diremos, de los fechos, e de las cosas dudosas.

TITULO XXXIII.

Del significamiento de las palabras, e de las cosas dudosas.

EN todas las siete Partidas deste nuestro libro fablamos de las personas de los omes, e de los fechos dellos, e de todas las otras cosas que les pertenescen. Mas por que en las palabras, e en el declaramiento dellas, podrian nacer contiendas entre los omes, sobre las razones que fablamos. Porende, queremos en este Titulo dezir, en fin de nuestro libro, como se deuen entender, e despaladinar tales dubdas, quando acacieren. E mostraremos, que quiere dezir significamiento, e decla-

in L. prescriptione, C. si contra jus vel util. pub. & vi. etiam que habentur in dist. tit. 11. lib. 1. ordm. per tot. & quod remissio delicti videatur qualitas delicti remissa. Vid. Bal. consil. 378. 4. vol. incipit videtur dicendum mihi Baldo, &c.

(2) Gracia. Et dicitur quis facere gratiam, ubi ad id naturali ratione tenetur notat Bal. in §. fin. col. pen. de pace jur. fr. & vid. quod ipse notat in prelatiis feudorum, col. 4. & gratia magis videtur accedere ultime voluntati, quam contractui. Vi. per Bal. in L. fin. §. sed & si quis, col. pen. C. communia. de lega. & que habentur in cap. 1. de concess. preben. & tene menti istam L. ponentem differentiam inter ista tria.

TITULUS XXXIII.

De verborum significatione.

LEX I.

Significatio verborum, est verbi propria ostensio sine demonstratio: Et licet præ multitudine verborum omnium, certa non potest declaratio hic ostendi: ostenderetur tamen de aliquibus frequenter accidentibus, & eorum similitudine, alia concurrentia poterunt expediri. Hoc dicit.

(1) El propio nome de la cosa. Etymologia est origo vocabulorum, cum vis verbi vel nominis, per interpretationem colligitur, & cum videris unde ortum est nomen, citius vim ejus intelligis: omnis: rei inspectio, etymologia cognita, plenior est, secundum Lidor. lib. 1. Etymolog. cap. 28.

(2) Si tal nome non ovieste. Ex Azco. sumptum est, C. eo. in summa, qui dicit ut etiam si proprium nomen non interveniat: si tamen res per aliud verbum quod aliquo modo accedere potest ad rei ostensionem notificetur, dicatur significari.

(3) Como fin fin. Ex Azco. ubi supra, sumptum est,

& facit, ff. de legi. L. neque, & L. non possunt, L. 1. & L. natura. ff. de pres. verbis.

(4) La semejança. Nota quod de similibus idem debet esse iudicium. Adde L. non possunt, ff. de legib. & gloss. in cap. transiato. de consti. Vide Abb. & Felin. late, col. 4. §. 6. per quem videbis aliquas limitationes: & nota, quod illa dicuntur similia, quorum diversi sunt termini, & una sit ratio, ut notat Bal. in L. neque, ff. de legib. & in L. illud, col. 2. C. de Sacros. Eccles. & in L. 1. col. pen. C. de furtis, unde ad tollendum argumentum à simili non sufficit dare dissimilitudinem, quando est similitudo in eo de quo agitur ut notat Abb. & Felin. in d. cap. transiato. & dicit Bald. in L. curatoris, C. de nego. gestis, quod illud est simile, quod in aliquo habet differentiam, sed ut plurimum habet convenientiam, & etiam data dissimilitudine aliqua in eo, de quo agitur, non tollitur argumentum à simili ut not. Abb. per illum text. in cap. constitutus, de appella. & ex prædictis est limitanda, & intelligenda Gloss. in cap. sicut urgeri, 1. q. 1. & in cap. si enim, super parte nunquid, 28. q. 1. que voluit tolli argumentum à simili data dissimilitudine, ut trad. Decius consil. 129. & vi. per Jaso. in L. 2. §. 1. & §. ex bis, ff. de verb. ob. col. 4. & in L. inter stipulantem, §. sacram, col. 4. ff. eod. & dixit Bal. per tex. ibi in L. fin. C. de inter matrimon. inter pupil. & tuto. calumniolum esset trahere legem odiosam ad casum non omnino sibi similem, dicit etiam Bal. in L. humanitatis, col. 1. C. de impu. & aliis subdit. quod quando aliquid discordat in pluribus, quam concordet, non debet dici simile, & vid. Joan. Andr. in additio. ad Specu. tit. de compe. jud. additio. §. 1. col. 12. in additione incipienti Lex fin.

LEX II.

Verba dubia sunt interpretanda taliter, ut actus de quo agitur, valeat, & non pereat. Et si ad utranque partem contrahentium possunt interpretari, interpretentur.